

alecta

Deltidsfällan

*Hur en ojämsställd
arbetsmarknad ger
ojämsställda pensioner*

Innehåll

Inledning	3
Sammanfattning	4
Tydligare koppling mellan arbetstid och pension i de nya pensionssystemen	5
Han arbetar heltid, hon arbetar deltid	9
Så påverkas premiebestämd pension av deltidarbete för:	
– <i>Normalinkomsttagare som är privatanställd</i>	12
– <i>Höginkomsttagare som är privatanställd</i>	16
– <i>Kommunalt anställd undersköterska</i>	18
Så påverkas förmånsbestämd tjänstepension av deltidarbete	20
Hur föräldradedighet påverkar den allmänna pensionen	22
Hur föräldradedighet påverkar tjänstepensionen	24
Hur kompensera den partner som jobbat deltid under lång tid och förväntas få lägre pension?	25
Slutsatser och analys	28
Ordlista	31
Källförteckning	31

Har du frågor är du välkommen att kontakta oss

Alecta pensionsförsäkring, ömsesidigt

103 73 Stockholm | telefon 020-78 22 80 | alecta.se

Alecta är förvaltare av tjänstepension sedan 1917. Vi står på kundernas sida med ett enda fokus – att erbjuda trygghet under och efter arbetslivet.

VAR TREDJE KVINNA och var tionde man arbetar deltid och den som arbetar deltid kommer att få en lägre pension än den som arbetar heltid.

Det beror på att den allmänna pensionen baseras på de inkomster en person får under hela sitt yrkesliv – den så kallade livsinkomstprincipen. Även tjänstepensionens storlek påverkas positivt av ett långt deltagande i arbetslivet. Hur mycket lägre pensionen blir vid deltid beror på hur länge deltidsarbetet pågår och när under yrkeslivet det sker. Men även lönenivåer och vilket tjänstepensionssystem som gäller har betydelse för hur mycket pensionen påverkas.

Få känner till hur och i vilken omfattning deltidsarbete påverkar pensionen.

Syftet med denna rapport är att visa hur olika deltidsgrader kan tänkas påverka den framtida pensionens storlek för dagens yrkesverksamma.

Missgynnas kvinnor?

Man kan tycka mycket om våra pensionssystem och ha olika åsikter om hur dessa skulle kunna förbättras. Inget pensionssystem är perfekt i betydelsen att det saknar brister eller inte kan kritiseras för att det gynnar eller missgynnar vissa grupper. Men ibland kan man höra att dagens pensionssystem diskriminerar kvinnor. Det stämmer inte. Både det allmänna pensionssystemet och de olika kollektivavtalade tjänstepensionssystemen är jämställda i bemärkelsen att de behandlar män och kvinnor lika. Kvinnor och män tjänar in pension på helt lika villkor. Det finns inte heller några könssegregerade antaganden när pensionen beräknas. I det

allmänna pensionssystemet och i de kollektivavtalade tjänstepensionerna görs till exempel ingen skillnad i uträkningen av månads pensionen beroende på att män har en kortare genomsnittlig livslängd än kvinnor. Dessutom finns det i dessa pensionssystem också fördelaktiga regler som kompenserar för tid med små barn och föräldradledighet.

De skillnader mellan män och kvinnor som märks i pensionskuverten är helt och hållet en återspeglning av de skillnader som förekommer på arbetsmarknaden. Fortfarande finns det oförklarade löneskillnader mellan män och kvinnor – i synnerhet bland privat-tjänstemän. Kvinnor är överrepresenterade i låglöneyrken. Dessutom arbetar kvinnor deltid i högre utsträckning än män. Vissa gör det frivilligt men många gör det för att arbete på heltid inte erbjuds.

Bland de pensionärer som 2012 var 65 år eller äldre hade kvinnorna i genomsnitt endast 66 procent av männens pensioner. Och då får dagens pensionärer ändå i hög utsträckning sina pensioner från äldre pensionssystem. Jämfört med de pensionssystem som finns idag har dessa äldre system varit mer förlåtande gentemot personer som inte arbetat heltid och också haft perioder då de kanske inte jobbat alls.

Det samhälle dagens pensionärer verkade i såg också helt annorlunda ut ur flera aspekter och kommunal barnomsorg var inte alltid självklar. Nästan 50 procent av de kvinnor som nu går i pension vid 65 år är beroende av att helt eller delvis få garantipension. Men för kvinnor som är 80–84 år är motsvarande andel hela 70 procent.

I de nuvarande pensionssystemen, såväl

Inledning

i den allmänna pensionen som i många tjänstepensioner, får varenda krona som tjänas in betydelse för storleken på den framtida pensionen.

Konsekvensen av deltidarbete

Pensionen styrs allt mer av egna livsval och hur arbetsmarknaden i praktiken fungerar. Denna rapport undersöker konsekvenser av deltidarbete i olika skeden av livet. En sak som tydligt framkommer är att deltidarbete tidigt i livet och under flera år får stora konsekvenser för hur mycket pensionspengar som tjänas in. Ofrivilligt deltidarbete är relativt vanligt och betydligt fler kvinnor än män drabbas.

Alltför få känner till vilka konsekvenser deras deltidarbete får för pensionen. Därmed inte sagt att de negativa konsekvenser som uppstår för framförallt deltidarbetande kvinnor ska hanteras inom ramen för de befintliga pensionssystemen, som alltså redan

är könsneutralt utformade. Det finns andra sätt att mildra konsekvenserna. Några av dessa diskuteras i rapportens slutsatser och i avsnittet om hur man inom familjen kan kompensera den partner som jobbat deltid under lång tid och förväntas få en lägre pension.

Stockholm sommaren 2015

Eva Adolphson
Alectas pensionsekonom

Sammanfattning

- ➔ **Deltidsarbete** slår hårt mot pensionen – mer nu än förr
- ➔ **Se upp för** deltid tidigt i yrkeslivet om du har premiebestämd pension
- ➔ **Se upp för** deltid sent i yrkeslivet om du har förmånsbestämd tjänstepension
- ➔ **Pensionssystemet** är i sig inte ojämnt utformat utan speglar en ojämnt utformad arbetsmarknad
- ➔ **Det finns sätt** att i en parrelation kompensera för deltidarbete.

Tydligare koppling mellan arbetstid och pension i de nya pensionssystemen

Allmän pension

Länge utlovades en viss storlek på den allmänna pensionen. Redan 1913 infördes folkpensionen. Den betalades ut till alla med lika stort belopp men varierade beroende på om man var gift eller inte.

Allmän tilläggspension (ATP) infördes 1960 som ett komplement till folkpensionen. Den gav 60 procent av de 15 bästa årens inkomst för den som jobbat i minst 30 år. Hade man jobbat kortare tid än 30 år räknades ATP ner med 1/30-del för varje arbetsår som saknades. Detta innebär att den som inte jobbat så mycket eller kanske inte alls i början av sitt yrkesliv istället kunde jobba mer senare i livet och på så sätt ändå få en hyfsad pension.

30-årsregeln innebär också att det ur pensionshänseende inte lönade sig att jobba fler än 30 år.

En anledning till att detta pensionssystem behövde fasas ut var att det inte i tillräckligt hög utsträckning belönade arbete. Andra anledningar var att det inte klarade av en allt större andel äldre i befolkningen och inte var samhällsekonomiskt stabilt.

Ett nytt allmänt pensionssystem infördes 1999. För alla födda 1954 eller senare avskaffades genomgående det gamla systemet med folkpension och ATP. För dem som är födda 1938–1953 gäller övergångsregler som innebär att de får pension från såväl det gamla som det nya pensionssystemet.

I det nya allmänna pensionssystemet utlovas ingen bestämd storlek på pensionen. Det gamla förmånsbestämda folkpensions- och ATP-systemet ersattes av ett premiebestämt pensionssystem. Den så kallade livsinkomstprincipen infördes. Det finns inte heller längre någon lägsta eller högsta ålder för pensionsintjänande. Det innebär att möjligheten att kompensera för borttappade arbetsår tidigt i yrkeslivet är mycket begränsad. För att få en bra pension gäller det att jobba mycket i många år.

Som kuriosita kan berättas att det 2013 fanns fyra 5-åringar som tjänade in pengar till sin allmänna pension genom eget förvärvsarbete. Förmodligen har de tjänat sina pengar som fotomodeller. Samma år fanns det också 4 863 75-åringar som fick inbetalningar till sin allmänna pension.

De skillnader mellan män och kvinnor som märks i pensionskuverten är helt och hållet en återspeglning av de skillnader som förekommer på arbetsmarknaden.

Tydligare koppling mellan arbetstid och pension i de nya pensionssystemen

Det som regleras är alltså inte hur stor pensionen ska bli utan hur mycket som ska betalas in till den. För varje år och till varje individ betalas det in 18,5 procent på den pensionsgrundande inkomsten. Den högsta pensionsgrundande inkomsten är 7,5 inkomstbasbelopp per år. Det motsvarar 36 313 kronor per månad (2015). Utöver arbetsinkomster är även olika ersättningar från socialförsäkringsystemet pensionsgrundande i den allmänna pensionen.

Hur stor pensionen blir går inte att veta på förhand, men ju mer pengar som betalas in desto högre blir pensionen. Pensionens storlek påverkas också av andra faktorer som till exempel när den tas ut. Ju senare i livet pensionsuttaget påbörjas desto högre blir den månatliga pensionen. Detta eftersom de ihopsamlade pensionspengarna ska pytsas ut under färre antal år.

Det finns dock ett antal aktiviteter som inte har med förvärvsarbete att göra som ändå, via skattesystemet, ger inbetalning till pensionssystemet. I det här sammanhanget är den viktigaste de extra pensionsinbetalningar som kan göras till småbarnsföräldrar. Dessa regler beskrivs på sid 22–24.

Av de 18,5 procent som betalas in på den pensionsgrundande inkomsten går 16 procentenheter till inkomstpensionen. Dessa pengar öronmärks för individen på ett fiktivt konto men fonderas inte individuellt. Istället används dessa pengar till pensionsutbetalningar till dagens pensionärer. I utbyte erhålls

en fordran på nästa generation förvärvsarbetande som genom sina inbetalningar finansierar den pension man själv ska få.

Resterande 2,5 procentenheter tillförs premiepensionen och sparas individuellt och fonderat för varje individ på ett konto hos Pensionsmyndigheten. När det är dags för pension påbörjas utbetalningen från det egna premiepensionskontot.

Utöver denna inkomstgrundande ålderspension finns en skattefinansierad så kallad garantipension. Den ska ge en grundtrygghet för den som inte når upp till en viss minsta pensionsnivå i sin inkomstpension och premiepension. Den som helt saknar inkomstgrundad pension får 7 899 kronor per månad (2015) som ensamstående och 7 046 kronor per månad (2015) som gift. Men även den som tjänat in inkomstpension och premiepension kan få en viss garantipension som utfyllnad. Garantipension kan aldrig betalas ut före 65 år. Garantipensionens storlek är också beroende av hur länge man varit bosatt i Sverige. För att få full garantipension krävs en bosättningstid i Sverige om 40 år. Huvudregeln är att det är åren från 25 år till 65 år som räknas.

Tjänstepension

Även i tjänstepensionssystemen ser vi en successiv övergång från förmånsbestämda till premiebestämda pensionssystem. Förändringen i tjänstepensionssystemen sker i huvudsak av samma skäl som motsvarande

Tydligare koppling mellan arbetstid och pension i de nya pensionssystemen

förändringar i det allmänna pensionssystemet. I de gamla förmånsbestämda tjänstepensionssystemen gällde det att jobba i 30 år och ha hög lön i slutet av yrkeslivet. Det finns fortfarande många privat tjänstemän som i huvudsak har förmånsbestämd ITP 2. Dessutom finns förmånsbestämda tjänstepensioner för i huvudsak höglönlade i offentlig sektor.

Men det blir fler och fler som har premiebestämda tjänstepensioner. De privat tjänstemän som är födda 1979 eller senare och som jobbar hos arbetsgivare med kollektivavtal har den helt premiebestämda ITP 1. För denna grupp betalas det in 4,5 procent på lön upp till 36 313 kronor per månad (2015) och 30 procent på den del av lönen som eventuellt ligger över denna nivå.

Även arbetare som jobbar hos en arbetsgivare med kollektivavtal har en premiebestämd tjänstepension. Den heter Avtalspension SAF-LO och ger motsvarande inbetalningar som ITP 1.

Kommun- och landstingsanställda födda 1986 eller senare har också helt premiebestämda tjänstepensioner med samma nivå på inbetalningarna.

Inom statlig sektor har parterna på arbetsmarknaden enats om en gemensam inriktning mot ett helt premiebestämt tjänstepensionssystem även för anställda inom det här området. Tanken är att ett nytt avtal ska leda till helt premiebestämda tjänstepensioner i vart fall för medarbetare födda 1987 eller senare.

I dessa premiebestämda system gäller det att börja jobba tidigt. Ju tidigare pensionspengarna kommer in, desto mer hinner de växa till sig. Det är dock bara ett tjänstepensionsavtal som inte har någon lägsta eller högsta ålder för intjänande och där livsinkomstprincipen, likt i den allmänna pensionen, gäller fullt ut. Det är det relativt nya pensionsavtalet AKAP-KL som gäller för kommun- och landstingsanställda födda 1986 eller senare.

I ITP 1 och Avtalspension SAF-LO gäller att inbetalningar inte görs före 25 års ålder och inte efter 65 år. Men det går förstås att individuellt förhandla med sin arbetsgivare om inbetalning om man arbetar före 25 år eller efter 65 år. För statligt anställda påbörjas inbetalningarna vid 23 år och avslutas vid 65 år.

” Alltför få känner till vilka konsekvenser deras deltidsarbete får för pensionen.

Han arbetar heltid, hon arbetar deltid

1987 ARBETADE 45 procent av kvinnorna deltid. 2013 hade andelen minskat till 30 procent. Under samma period ökade andelen män som jobbar deltid från 6 till 11 procent. Sammantaget har deltidsarbetet alltså minskat men är ändå fortsatt omfattande.

Särskilt vanligt med deltidsarbete är det inom kvinnodominerade sektorer på arbetsmarknaden. Bland fackförbundet Kommunals

medlemmar som jobbar i kvinnodominerade yrken arbetar nästan 60 procent deltid. I de mansdominerade yrkena inom Kommunal arbetar 35 procent av kvinnorna och 15 procent av männen deltid.

Det är mycket vanligare med deltidsarbete bland småbarnsmammor än bland småbarnspappor. Tabellen nedan visar att förhållandevis många mammor fortsätter att jobba deltid

Sysselsatta föräldrar i åldrarna 20–64 år som arbetar deltid efter antalet barn och yngsta barnets ålder

Andel (%) av alla sysselsatta i respektive grupp

Antal barn	1987		2000		2013	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Yngsta barnets ålder						
1 barn						
0 år	27	5	21	7	21	8
1–2 år	63	5	45	7	40	10
3–5 år	62	6	44	6	45	9
6–10 år	56	6	39	7	37	9
11–16 år	47	5	36	6	31	6
2 barn						
0 år	59	4	36	6	37	9
1–2 år	73	6	57	6	48	9
3–5 år	70	5	56	7	46	7
6–10 år	66	5	48	6	38	6
11–16 år	53	3	39	7	34	6
3 barn eller fler						
0 år	58	5	49	8	42	9
1–2 år	73	6	60	7	51	10
3–5 år	71	5	58	8	52	7
6–10 år	60	4	56	7	46	8
11–16 år	54	5	44	8	40	–

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (AKU).

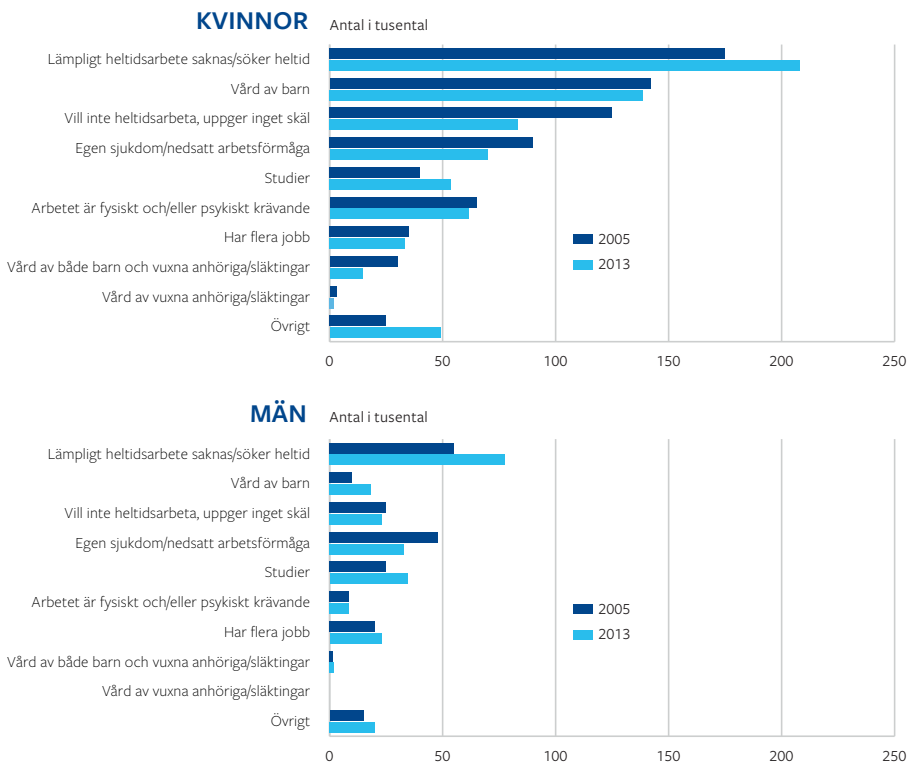
Han arbetar heltid, hon arbetar deltid

när yngsta barnet är 11–16 år. I familjer som har tre barn eller fler i åldrarna 11–16 år jobbar däremot nästan inte en enda man deltid.

Som exemplen på sidorna 13–19 visar så påverkar långvarigt deltidarbete pensionen negativt. Varför jobbar småbarnsmammor i så mycket högre utsträckning deltid än små-

barnspappor? En viss vägledning ger diagrammet nedan som visar orsaken till deltidarbete för personer i åldrarna 20–64 år. Den vanligaste orsaken bland både deltidarbetande män och kvinnor är att lämpligt heltidsarbete inte går att få. Den orsaken har dessutom ökat mellan 2005 och 2013.

Orsak till deltidarbete för personer i åldrarna 20–64 år, 2005 och 2013

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (AKU), SBC

Så påverkas premiebestämd pension av deltidarbete ...

BÅDE DEN ALLMÄNNA pensionen och tjänstepensionen påverkas av deltidarbete. Om lönen sänks minskar också inbetalningarna till pensionssystemen och därmed den framtida pensionens storlek. I premiebestämda pensioner får deltidarbete tidigt i yrkeslivet större negativ effekt än deltidarbete sent i livet. Det beror på att pensionspengar som kommer in tidigt hinner växa mer än pengar som betalas in senare. Deltidsarbete kan också påverka den långsiktiga löneutvecklingen negativt, vilket ger lägre pensionsinbetalningar.

Det är viktigt att betona att alla tio exempel som återges på sidorna 13–19 är just exempel som syftar till att åskådliggöra hur deltidarbete kan påverka den framtida pensionens storlek.

Den som vill veta mer om hur den egna pensionen påverkas kan gå in på minpension.se. Från och med sommaren 2015 kommer Min Pension att berätta mer om hur deltidarbete påverkar den kommande pensionens storlek. För att få en mer komplett bild går det även att kontakta sitt tjänstepensionsbolag.

... för en normalinkomsttagare som är privatanställd

Alla fem exempelpersoner på sidorna 13–15 jobbar som privattjänstemän och omfattas av den helt premiebestämda tjänstepensionsplanen ITP 1. Men beräkningarna stämmer även bra för personer som har Avtalspension SAF-LO eftersom lika mycket pengar betalas in i bägge dessa tjänstepensionsplaner.

Personerna har en lön som under hela yrkeslivet ligger under 7,5 inkomstbasbelopp per år, vilket 2015 motsvarar en månadslön på 36 313 kronor. På löner upp till den nivån betalas 4,5 procent av inkomsten in till tjänstepensionen.

I alla fem exempel handlar det om en person som börjar jobba vid 25 års ålder med en månadslön på 26 000 kronor och som jobbar fram till 65 års ålder.

Eftersom ingångslönen är densamma liksom avkastningen på pensionspengarna går det att räkna ut hur olika deltidsnivåer under olika perioder påverkar pensionens storlek.

De fem exempelpersonerna antas ha en nominell avkastning på premiepensionen på 5 procent och 4,3 procent i avkastning på tjänstepensionskapitalet. De slutar jobba när de fyller 65 år och börjar då också ta ut sin pension.

Inflationen antas till 1 procent och den nominella löneutvecklingen antas vara 1,7 procent per år med lite högre löneökningar i början av yrkeslivet.

EXEMPEL 1

SOFIA – HELTID HELA LIVET

Sofia arbetar heltid som löneadministratör.

I dagens penningvärde är hennes slutlön vid 65 år 32 740 kr/mån.

Så här blir Sofias pension:

Inkomstpension: 12 910 kr/mån
Premiepension: 4 170 kr/mån
Tjänstepension: 5 960 kr/mån

Sofias totala pension:

23 040 kr/mån i dagens penningvärde.

HELTID HELA YRKESLIVET

EXEMPEL 2

YAMINA – BÖRJAR JOBBA HELTID

Yamina är också löneadministratör och jobbar heltid de första åren. Hon får barn vid 28 års ålder och är föräldraledig med hel föräldrapenning ett år. Därefter jobbar hon 50 procent mellan 29 och 31 år. Mellan 32 och 34 år arbetar hon 75 procent. Därefter arbetar hon heltid fram till 65 år.

Yamina har en något sämre löneutveckling under deltidsåren men sedan samma löneutveckling som Sofia i exemplet ovan.

Under de första fyra åren som förälder får hon samma inbetalningar till inkomstpensionen och premiepensionen som om hon hade jobbat heltid. Det beror på reglerna om pensionsgrundande belopp för barnår som finns i den allmänna pensionen och som kan beräknas på tre olika sätt. Pensionsmyndigheten räknar alltid på det sätt som är fördelaktigt för individen. I Yaminas fall innebär det att hon får en inbetalning till dessa system som baseras på hennes inkomst året innan barnet föddes. Pensionsgrundande belopp kan bara ges till en förälder och eftersom Yamina har lägre inkomst än sin man är det hon som får tillgodogöra sig denna förmån.

Under det första året då hon är föräldraledig görs också inbetalningar till hennes tjänstepension som om hon jobbat heltid.

I dagens penningvärde är Yaminas slutlön 29 770 kr/mån.

Så här blir Yaminas pension:

Inkomstpension: 11 670 kr/mån
Premiepension: 3 770 kr/mån
Tjänstepension: 5 110 kr/mån

Yaminas totala pension:

20 550 kr/mån i dagens penningvärde, vilket är 89 procent av den pension som Sofia får.

HELTID DELTID 29–34 ÅR HELTID RESTEN AV YRKESLIVET

Så påverkas premiebestämd pension av deltidsarbete för en normalinkomsttagare som är privatanställd

EXEMPEL 3

CAROLINA – BÖRJAR JOBBA HELTID

Även Carolina är löneadministratör. Hon jobbar likt Sofia heltid fram till 28 år då hon får barn. Hon är föräldraledig i ett år med hel föräldrapenning. Därefter jobbar hon 50 procent mellan 29 och 38 år och 75 procent mellan 39 och 48 år. Därefter jobbar hon heltid fram till 65 års ålder då hon går i pension. Även Carolina har en sämre löneutveckling än Sofia under deltids-åren men därefter har de samma löneutveckling.

Precis som Yamina får hon under de första fyra åren som förälder inbetalning till inkomstpension och premiepension som om hon jobbat heltid. Hon får även inbetalning till sin tjänstepension på sin heltidslön under det år då hon är föräldraledig.

I dagens penningvärde är hennes slutlön 25 400 kr/mån.

Så här blir Carolinas pension:

Inkomstpension: 9 050 kr/mån
Premiepension: 2 920 kr/mån
Garantipension: 450 kr/mån
Tjänstepension: 3 890 kr/mån

Carolinas totala pension:

16 310 kr/mån i dagens penningvärde, vilket är 71 procent av den pension som Sofia får. Vid tidpunkten för pensioneringen är Carolina ensamstående.

EXEMPEL 4

ERIKA – BÖRJAR JOBBA HELTID

Erika är också löneadministratör. Hon arbetar heltid fram till 28 år då hon får barn och är föräldraledig med hel föräldrapenning under ett år. Hon går sedan ner på 50 procent mellan 29 och 38 år och jobbar därefter 75 procent resten av yrkeslivet.

I dagens penningvärde är hennes slutlön 19 050 kr/mån (75 procents tjänstgöringsgrad).

Så här blir Erikas pension:

Inkomstpension: 7 930 kr/mån
Premiepension: 2 690 kr/mån
Garantipension: 1 060 kr/mån
Tjänstepension: 3 520 kr/mån

Erikas totala pension:

15 200 kr/mån i dagens penningvärde, vilket är 66 procent av den pension som Sofia får. När Erika går i pension är hon ensamstående.

ANDERS – ARBETAR HELTID NÄSTAN HELA YRKESELIVET

men övergår till deltid 50 procent mellan 59 och 61 år och arbetar sedan 75 procent mellan 62 och 65 år.

Anders har samma yrke som Sofia och de andra personerna i de föregående exemplen, även han är löneadministratör. Han arbetar heltid hela sitt liv men när han är 59 år blir hans föräldrar multisjuka och behöver mycket hjälp. För att orka hjälpa sina föräldrar går han ner till 50 procent arbetstid men strax efter att hans mamma dött går han upp på 75 procent. Då är han 62 år. Han fortsätter att jobba 75 procent fram till sin egen pensionering vid 65 år.

I dagens penningvärde är hans slutlön 24 560 kr/mån (75 procents tjänstgöringsgrad).

Så här blir Anders pension:

Inkomstpension: 12 160 kr/mån
Premiepension: 4 040 kr/mån
Tjänstepension: 5 750 kr/mån

Anders totala pension:

21 950 kr/mån i dagens penningvärde, vilket är 95 procent av den pension Sofia får.

EXEMPEL 5

HELTID STÖRRE DELEN AV YRKESELIVET

DELTID I SLUTET AV YRKESELIVET

SAMMANSTÄLLNING

	Sofias totala pension:	23 040 kr/mån
	Yaminas totala pension:	20 550 kr/mån
	Carolinas totala pension:	16 310 kr/mån
	Erikas totala pension:	15 200 kr/mån
	Anders totala pension:	21 950 kr/mån

Så påverkas premiebestämd pension av deltidarbete ...

... för en höginkomsttagare som är privatanställd

I de helt premiebestämda tjänstepensionssystemen ITP 1 och Avtalspension SAF-LO kan effekten av deltidarbete bli mycket mer negativ för en höginkomsttagare än för en låg- eller medelinkomsttagare. Detta beror på att inbetalningarna till tjänstepensionen är 4,5 procent på månadslöner upp till 36 313 kronor (2015). Allmän pension tjänas inte in på pensionsgrundande inkomster över den här nivån. Men på den del av lönen som överstiger detta belopp betalar arbetsgivaren in hela 30 procent på lönen till tjänstepensionen.

En person som har en heltidslön på 48 000 kronor per månad och sänker sin arbetstid med 25 procent sänker förstås också sin lön med 25 procent, till 36 000 kronor per månad. Inbetalningen till tjänstepensionen sjunker i ett slag från 5 104 kronor per månad till 1 620 kronor per månad. Detta beror på att den 30 procentiga inbetalningen på den del av lönen som ligger över 36 313 kronor försvinner. Självklart påverkar detta den framtida pensionens storlek i stor utsträckning. Men precis som i exemplen som avser normalinkomsttagare blir påverkan förstås mycket större om deltidarbetet pågår under många år.

I de två exemplen på sidan 17 handlar det om personer som börjar jobba som 25-åringar med en månadslön på 29 000 kronor per månad och som jobbar fram till 65 år.

Bägge exempelpersonerna antas ha en nominell avkastning på premiepensionen på 5 procent och 4,3 procent i avkastning på tjänstepensionskapitalet.

Inflationen antas till 1 procent och den genomsnittliga nominella löneutvecklingen antas vara 2,4 procent per år men med lite högre löneökningar i början av yrkeslivet. Vid 30, 35 och 50 års ålder ges dessutom 10 procents löneökning.

Privatanställd tjänsteman med ITP 1

INGRID – HELTID HELA LIVET

Ingrid är civilingenjör och jobbar heltid under hela sitt yrkesliv.

I dagens penningvärde är Ingrids slutlön vid 65 år 54 320 kr/mån.

Så här blir Ingrids pension:

Inkomstpension: 13 760 kr/mån
Premiepension: 4 460 kr/mån
Tjänstepension: 15 400 kr/mån

Ingrids totala pension:

33 620 kr/mån i dagens penningvärde.

EXEMPEL 6

HELTID HELA YRKESLIVET

VICTORIA – DELTID I TIO ÅR

Victoria är också civilingenjör. Hon jobbar heltid fram till 37 år. Då får hon barn och är föräldraledig med hel föräldrapenning under ett års tid. Därefter jobbar hon 75 procent av full tid under tio års tid. Sedan återgår hon till heltid.

I dagens penningvärde är hennes slutlön vid 65 år 43 030 kr/mån.

Så här blir Victorias pension:

Inkomstpension: 13 140 kr/mån
Premiepension: 4 250 kr/mån
Tjänstepension: 8 770 kr/mån

Victorias totala pension:

26 160 kr/mån i dagens penningvärde, vilket är 78 procent av den pension som Ingrid får.

EXEMPEL 7

HELTID

DELTID 37-47 ÅR

DÄREFTER HELTID RESTEN
AV YRKESLIVET

SAMMANSTÄLLNING

Ingrids totala pension: **33 620 kr/mån**

Victorias totala pension: **26 160 kr/mån**

Så påverkas premiebestämd pension av deltidarbete ...

... för en kommunalt anställd undersköterska

För kommun- och landstingsanställda födda 1986 eller senare gäller den helt premiebestämda tjänstepensionsplanen AKAP-KL. I detta system finns inga åldersgränser alls för inbetalning till tjänstepensionen. Alla tre exempelpersoner antas

ha en nominell avkastning på premiepensionen på 5 procent samt 4,3 procents avkastning på tjänstepensionskapitalet. Inflationen antas till 1 procent och den nominella löneutvecklingen antas vara 1,3 procent i snitt per år.

EXEMPEL 8

OSVALDO – HELTID HELA LIVET

Osvaldo börjar jobba som undersköterska på heltid när han är 21 år. Han stannar i yrket hela sitt liv och jobbar heltid fram till dess att han går i pension vid 65 år. Hans ingångslön inklusive ob-tillägg är 22 000 kr/mån.

I dagens penningvärde är hans slutlön 25 320 kronor.

Så här blir Osvaldos pension:

Inkomstpension: 10 630 kr/mån
Premiepension: 3 790 kr/mån
Tjänstepension: 5 280 kr/mån

Osvaldos totala pension:

19 700 kr/mån i dagens penningvärde.

HELTID HELA YRKESLIVET

EXEMPEL 9

BERIT – OLIKA DELTIDSLÖSNINGAR

Berit börjar likt Osvaldo arbeta som undersköterska när hon är 21 år. Men hennes arbete motsvarar bara 60 procent av heltid eftersom hon arbetar per timme. Hon jobbar så i fyra år och är därefter föräldraledig i ett år med full föräldrapenning. När hon kommer tillbaka efter föräldraledighet får hon en tjänst som är på 50 procent av heltid. Berit jobbar sedan 50 procent fram till och med 35 år. Därefter får hon en tjänst som är 85 procent av heltid och med den tjänstgöringsgraden jobbar hon fram till sin pensionering. I övrigt antas samma beräkningsförutsättningar som i exemplet med Osvaldo.

I dagens penningvärde är Berits slutlön 21 520 kr/mån (deltid 85 procent).

Så här blir Berits pension:

Inkomstpension: 8 010 kr/mån
Premiepension: 2 660 kr/mån
Garantipension som ofigt: 1 020 kr/mån
Tjänstepension: 3 760 kr/mån

Berits totala pension:

15 450 kr/mån i dagens penningvärde, vilket är 78 procent av den pension som Osvaldo får. När Berit går i pension är hon ensamstående.

OLIKA DELTIDSLÖSNINGAR STÖRRE DELEN AV YRKESLIVET

FATEMA – BÖRJAR JOBBA SENT OCH PÅ DELTID

Fatema kommer till Sverige när hon är 30 år. Hon börjar jobba som undersköterska som 35-åring och anställs på deltid 60 procent. Fatema jobbar så i tio år. Efter tio år får hon en deltidstjänst som är 85 procent av heltid. Den tjänsten behåller hon fram till pensioneringen vid 65 år. Eftersom full garantipension kräver minst 40 års bosättning i Sverige får Fatema endast 35/40-delar av full garantipension. I övrigt antas samma beräkningsförutsättningar som i exemplet med Osvaldo.

Fatemas slutlön i dagens penningvärde blir 20 080 kr/mån (deltid 85 procent).

Så här blir Fatemas pension:

Inkomstpension:	5 330 kr/mån
Premiepension:	1 370 kr/mån
Garantipension:	2 190 kr/mån
Tjänstepension:	2 080 kr/mån

Fatemas totala pension:

10 970 kronor i dagens penningvärde, vilket är 56 procent av den pension Osvaldo får. Fatema är ensamstående när hon går i pension.

EXEMPEL 10

BÖRJAR JOBBA SENT OCH DELTID STÖRRE DELEN AV YRKESLIVET

SAMMANSTÄLLNING

	Osvaldos totala pension:	19 700 kr/mån
	Berits totala pension:	15 450 kr/mån
	Fatemas totala pension:	10 970 kr/mån

Så påverkas förmånsbestämd tjänstepension av deltidarbete

Privatanställd tjänsteman med ITP 2

Det finns fortfarande förmånsbestämda tjänstepensionsplaner – till exempel ITP 2 som gäller för de flesta privattjänstemän födda 1978 eller tidigare. I denna tjänstepensionsplan utlovas medarbetaren en viss pensionsnivå i relation till sin slutlön och tar ingen finansiell risk själv. Pensionsnivåerna i den förmånsbestämda delen av ITP 2 är 10 procent på årslöner upp till 435 750 kronor, 65 procent på den del av årslönen som ligger mellan 435 750 kronor och 1 162 000 kronor och 32,5 procent på den del av årslönen som ligger mellan 1 162 000 kronor och 1 743 000 kronor. Alla lönegränser avser 2015.

I ITP 2 får deltidarbete andra effekter än vad som beskrivits för exempelpersonerna hittills.

Deltid fram till fem år före den ordinarie pensionsåldern, som i ITP 2 vanligtvis är 65 år, påverkar inte tjänstepensionen negativt, förutsatt att man börjar arbeta heltid senast fem år före pensionsåldern. I ITP 2 beror det på att den förmånsbestämda delen av tjänstepensionen bestäms av slutlönen. Men det finns även en premiebestämd del i ITP 2 som kallas ITPK. I denna del slår förstås deltid tidigt i livet hårdare mot pensionen.

Vissa kan förlora mycket på att minska sin arbetstid i slutet av sitt yrkesverksamma liv men man har alltid rätt till den pension som redan tjänats in. Andra kanske nästan inte förlorar något alls. Värt att veta är att de

som går ner på deltid och sedan inser att de förlorar mycket på det tyvärr inte kan lösa situationen genom att några år innan pensioneringen återgå till heltid. Det finns nämligen i ITP 2 något som kallas lönekapningsregler. Dessa innebär att när det är mindre än fem år kvar till den ordinarie pensionsåldern i ITP 2, som vanligtvis är 65 år, finns begränsningar i hur mycket den pensionsmedförande lönen får höjas. Hur mycket den maximalt får höjas 2015 framgår av tabellen nedan. Löneökningar som är högre ”kapas” och är inte pensionsmedförande i ITP 2.

Man mäter mot förgående års anmälda lön.

Lönekapningstabell ITP 2 för 2015

Antal månader kvar till pensionsåldern	Höjning i procent 2015 som inte lönekapas
59-49	2,5
48-37	2,4
36-25	2,3
24-13	2,2
12-1	2,1

Det är därför viktigt för den som funderar på att gå ner på deltid i slutet av yrkeslivet att ta reda på de ekonomiska konsekvenserna. Kontakta alltid Alectas kundservice innan en överenskommelse om deltid görs med arbetsgivaren. Telefonnumret är 020-78 22 80.

Statligt anställda och kommun- och landstingsanställda

Även för offentliganställda med årslöner över 435 750 kronor (2015) finns förmånsbestämda tjänstepensionssystem kvar. Högavlönade medarbetare i offentlig sektor bör därför se upp med deltid senare under yrkeslivet.

I det förmånsbestämda PA-03 för statligt anställda beräknas tjänstepensionens storlek på de delar av årslönen som överstiger 435 750 kronor (2015). Det som avgör pensionen är den genomsnittliga pensionsgrundande lönen under de sista fem kalenderåren före det år man går i pension.

För högavlönade kommun- och landstings-

anställda med KAP-KL gäller andra regler. I detta system tittar man på de sju kalenderår som föregår året före det år pensioneringen sker. Sedan räknar man ut pensionen utifrån medelvärdet av de fem bästa av dessa år.

Även för högavlönade inom offentlig sektor är det viktigt att ta reda på hur deltidsarbete i slutet av yrkeslivet påverkar den framtida pensionen. Statligt anställda kan vända sig till SPV, Statens tjänstepensionsverk. Kommun- och landstingsanställda ska i första hand kontakta sin arbetsgivare och därefter eventuellt KPA eller Skandia, beroende på vilken av dessa två bolag som anlitas av arbetsgivaren.

Hur föräldraledighet påverkar den allmänna pensionen

UTTAGET AV föräldraledighet är fortfarande långt ifrån jämställt men å andra sidan är kompensationsreglerna för tid med små barn generösa.

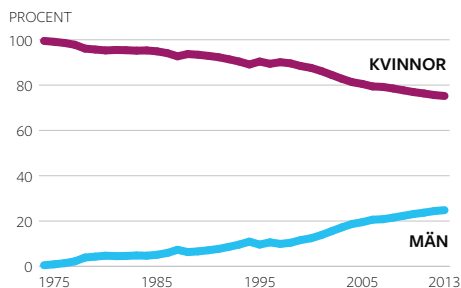
I den allmänna pensionen är reglerna så pass generösa att man kan tala om en pensionsbonus till dem som har barn – den går dock bara till en av föräldrarna.

Ersatta dagar för vård av barn 1974–2013

Antal dagar i tusental och könsfördelning (%)

ÅR	FÖRÄLDRAPENNING			TILLFÄLLIG FÖRÄLDRAPENNING		
	Antal	Kvinnor	Män	Antal	Kvinnor	Män
1974	19 017	100	0	689	60	40
1980	27 020	95	5	3 042	63	37
1985	33 193	94	6	4 156	67	33
1990	48 292	93	7	5 731	66	34
1995	47 026	90	10	4 890	68	32
2000	35 661	88	12	4 403	66	34
2005	42 659	80	20	4 421	64	36
2006	43 483	79	21	4 957	63	37
2007	45 291	79	21	4 571	64	36
2008	47 260	79	21	4 664	64	36
2009	47 839	78	22	4 489	65	35
2010	49 719	77	23	4 657	64	36
2011	50 284	76	24	5 044	64	36
2012	50 778	76	24	4 959	64	36
2013	51 448	75	25	5 718	63	37

Ersatta dagar med föräldrapenning 1974–2013

Källa: Försäkringskassan

Pensionsbonus till föräldrar

Den föräldrapenning som betalas ut från Försäkringskassan är pensionsgrundande i den allmänna pensionen.

Men förutom pensionsinbetalningar på arbetsinkomster och föräldrapenning kan ytterligare betalningar göras till den allmänna pensionen via skattemedel. Småbarnsföräldrar kan få *pensionsgrundande belopp för barnår* och dessa belopp grundas på fiktiva inkomster. Värt att veta är dock att om bägge föräldrarna

har en inkomst som överstiger 39 072 kronor per månad på årsbasis (2015) får ingen av dem några pensionsgrundande belopp.

Det finns tre alternativa sätt att beräkna dessa extra pensionsinbetalningar och Pensionsmyndigheten räknar ut vilket som är bäst för individen. Alla dessa alternativ innebär att man får pensionsinbetalning på en högre nivå än vad den egna inkomsten egentligen är och kan ses som en "pensionsbonus" till dem som har barn.

De tre olika alternativen är:

1. Den extra pensionsinbetalningen baserar sig på skillnaden i inkomst mellan det aktuella året och året innan barnet föddes. Det innebär att pensionsinbetalningen i praktiken baserar sig på inkomsten året före barnets födelse.

Jättebra för dem som jobbat heltid året innan barnet föddes och sedan minskar sin inkomst.

2. Den extra pensionsinbetalningen baseras på skillnaden i inkomst under det aktuella året och 75 procent av medelinkomsten för alla försäkrade i landet. Detta innebär att pensionsinbetalningen i praktiken baseras på 75 procent av medelinkomsten för alla försäkrade i landet.

Jättebra för alla som har en inkomst som ligger en bit under 75 procent av genomsnittsinkomsten för alla försäkrade i landet, till exempel deltid arbetande eller studerande.

3. Småbarnsföräldern får ett fiktivt tillägg till sin verkliga årsinkomst på 1 inkomstbasbelopp (58 100 kronor för 2015).

Jättebra för alla som fortsätter att jobba lika mycket som tidigare efter att de fått barn.

Extra pensionsinbetalningar enligt något av dessa tre alternativ betalas under fyra år till småbarnsföräldrar. Inbetalningen sker oavsett om båda föräldrarna arbetar eller om en av dem är hemma med barnet. Det är dock bara en förälder som kan få pensionsbonus och bara för ett barn per år.

De extra pensionspengarna går per automatik till den förälder som har lägst inkomst. Om båda föräldrarna istället vill att den andra föräldern ska få det pensionsgrundande beloppet måste det anmälas till Pensionsmyndigheten.

Ytterligare villkor för att en förälder ska kunna få de extra pensionspengarna är att hen måste ha haft vårdnaden om och bott tillsammans med barnet minst halva året. Dessutom ska såväl barnet som föräldern ha bott i Sverige hela året.

Hur föräldraledighet påverkar tjänstepensionen

OLIKA REGLER FÖR OLIKA KOLLEKTIVAVTALADE TJÄNSTEPENSIONER

Privatanställda tjänstemän med ITP 1

Pensionsinbetalningar görs under 13 månader vid föräldraledighet när föräldrapenning från Försäkringskassan betalas ut. Inbetalningar görs också under föräldraledighet i form av arbetstidsförkortning om föräldrapenning samtidigt betalas ut med minst 25 procent. Gäller fram till dess barnet fyller 8 år.

Privatanställda tjänstemän med ITP 2

Svenskt Näringsliv och PTK rekommenderar arbetsgivare att göra inbetalningar under 11 månader när föräldrapenning från Försäkringskassan betalas ut. De flesta företag följer denna rekommendation.

Privatanställda arbetare med Avtalspension SAF-LO

Inbetalningar görs under 13 månader vid föräldraledighet när föräldrapenning från Försäkringskassan betalas ut. I detta system måste den föräldralediga själv anmäla till AFA Försäkring för att få inbetalningar till sin tjänstepension.

Kommun- och landstingsanställda

Kommun- och landstingsanställda har de förmånligaste reglerna på marknaden vad gäller inbetalningar av tjänstepensionspremier vid föräldraledighet.

De får inbetalningar till tjänstepensionen

under all ledighet som de har rätt att ta ut enligt föräldraledighetslagen, oavsett om den anställda har föräldrapenning eller inte. En förälder som förkortar sin normala arbetstid med upp till en fjärdedel tills barnet fyllt 8 år får en inbetalningar till sin tjänstepension som om hen hade jobbat full tid.

I eventuell förmånsbestämd del gäller motsvarande skydd vid föräldraledighet enligt föräldraledighetslagen.

Statligt anställda

För statligt anställda sker inbetalningar till tjänstepensionen i samband med föräldraledighet oavsett om föräldrapenning betalas ut eller inte, dock som längst i 18 månader.

I eventuell förmånsbestämd tjänstepension baseras beräkningen alltid på arbetstagarens "fasta lön" – oavsett om den betalats ut eller inte.

Icke-kollektivavtalad tjänstepension

För den som inte har kollektivavtalad tjänstepension beror villkoren under föräldraledigheten helt på vilken överenskommelse som träffats med arbetsgivaren. Ofta är frågan om inbetalningar till tjänstepensionen under föräldraledighet oreglerad mellan arbetsgivare och arbetstagare. Då är det upp till den anställda att ta upp frågan med sin arbetsgivare.

Hur kompensera den partner som jobbat deltid under lång tid och förväntas få lägre pension?

ALLA PARRELATIONER upphör någon gång – antingen på grund av dödsfall eller på grund av separation/skilsmässa.

Många par kan därför behöva vidta åtgärder i syfte att stärka den ekonomiskt svagare partens ekonomi som pensionär. Om inkomstskillnaderna mellan de vuxna är stora under många år kommer förstas även pensionsskillnaderna att bli stora. Det kan få mycket negativa konsekvenser för den med låg pension.

Omställningspension från den allmänna pensionen betalas inte till efterlevande make som fyllt 65 år, om det inte finns minderåriga barn. Alla har inte heller efterlevandepensioner i sin tjänstepension. Dessutom upphör ofta olika livförsäkringar i samband med pensioneringen.

I händelse av äktenskapsskillnad mellan makar bodelar man inte allmän pension och i normalfallet inte heller tjänstepensioner. Endast eventuellt privat pensionssparande kan bli föremål för bodelning – förutsatt förstås att det inte är enskild egendom till exempel via äktenskapsförord.

Par i yrkesaktiv ålder kan ha skäl att diskutera olika alternativ för att säkerställa att den som jobbat mycket deltid får en bättre ekonomi som pensionär.

Ge bort de kommande inbetalningarna till premiepensionen

Inom ramen för premiepensionen finns en möjlighet för en make/registerad partner att ge bort sin premiepension till partnern. På så sätt får partnern en större inbetalning till sin allmänna pension än vad hen annars skulle fått. Den som vill ge bort sin premiepension gör en anmälan till Pensionsmyndigheten senast den 31 januari det inkomståret som överföringen ska påbörjas. Det går inte att överföra premiepension retroaktivt. Däremot går det att framåt ange ett visst antal år då överföringen ska pågå.

Det är viktigt att fundera över den här möjligheten så fort det står klart att större inkomstskillnader börjar etableras i ett äktenskap. Om åren går utan att något görs blir det successivt mindre pengar som kan överföras via premiepensionssystemet till den partner som har lägst inkomst.

Hur kompensera den partner som jobbat deltid under lång tid och förväntas få lägre pension

FAKTA – överföring av kommande inbetalningar till premiepensionen:

- Hela den årliga inbetalningen till premiepensionen måste ges bort vid överföringen. Det går alltså inte att ge bort bara en del av premiepensionsinbetalningen. En överföring som gjorts går inte att ångra, vilket gör att givaren aldrig kan få tillbaka den premiepensionsinbetalning som getts bort.
- Det går att begära att kommande överföringar ska upphöra. En sådan begäran skickas till Pensionsmyndigheten senast den 31 januari det år som överföringen ska stoppas. Det gäller den som valt överföring tillsvidare. Den som angett att överföringen ska pågå ett visst antal år får överföringen stoppad automatiskt när tiden gått ut.
- Vid skilsmässa upphör överföringen automatiskt från och med det år då äktenskapet upplöses. Om den som gör överföringen avlider upphör överföringarna från och med året efter dödsfallet. Om det däremot är mottagaren som avlider kommer överföringen att upphöra från och med det år dödsfallet inträffar.
- Enligt lag gäller att den som tar emot premiepensionsinbetalningar från sin make/registrerade partner endast får 92 procent av beloppet att placera i sin premiepension. Resterande belopp tillförs alla andra premiepensionssparare.
- Rätten till eventuell garantipension påverkas inte av att man ger eller får premiepensionsinbetalningar.
- Möjligheten att ge bort kommande inbetalningar till premiepensionen finns tyvärr inte för sambos – inte ens om de har gemensamma barn.

Möjligheten att dela med sig av sin premiepension är ganska okänd. Under 2014 var det endast 9 171 personer som gav bort sin premiepensionsinbetalning till sin äkta hälft. Förmodligen är det betydligt fler som har anledning att fundera över detta alternativ.

Förstärkt eget sparande till den som förväntas få lägst pension

En annan möjlighet är att den deltidssjövande personen har ett öronmärkt eget sparande för att kunna klara sig bättre som pensionär. Detta sparande kan vara utformat på många olika sätt.

Om man är gift och det dessutom råder full giftorättsgemenskap i äktenskapet (vilket är det vanligaste) är det dock mycket viktigt

att detta sparande – oavsett sparform – görs till enskild egendom via äktenskapsförord.

Om så inte görs kan pengarna bli föremål för bodelning vid skilsmässa. Det leder i så fall till att syftet med sparandet uteblir eftersom dessa pengar ska delas mellan makarna precis som allt annat de äger med giftorätt.

För att bli giltigt måste ett äktenskapsförord skickas i original till Skatteverket, Äktenskapsregistret, 871 87 Härnösand. Efter registrering skickas det åter. Förutom att det reglerar vad som ska vara enskild egendom ska det innehålla makarnas personnummer och det ska förstås också undertecknas av bägge makarna. En ansökningsavgift på 275 kronor (2015) ska betalas till Skatteverket innan registrering sker. Om man är det minsta

osäker på hur äktenskapsförordet ska skrivas är det bra att kontakta en familjerättsjurist för att få hjälp att utforma det.

De som lever i en samborelation behöver inte tänka på att reglera hur dessa pengar ska fördelas om relationen upphör. Det enda som kan bli föremål för bodelning om en samborelation upplöses är bostad och bohag anskaffat för gemensamt bruk.

Några sätt att resonera

Hur mycket bör då sättas av till ett örönmärkt sparande till den som går ner på deltid?

Tyvärr finns inget enkelt svar på denna fråga utan varje par bör diskutera sig fram till något som känns rätt för dem.

Det finns olika sätt att resonera och det som presenteras här är bara ett förslag till utgångspunkt för att fastställa en rimlig nivå på örönmärkt sparande för att kompensera den deltidstidsjobbade parten.

I den allmänna pensionen har man nytta av inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp per år, vilket för 2015 motsvarar en månadsinkomst på 39 072 kronor. Om deltidslönen ligger under denna nivå bör man ta fram hur stor lönen hade varit vid heltidsjobb. Heltidslönen (dock max 39 072 kronor per månad) minskas med deltidslönen. På mellanskillnaden skulle man fått 18,5 procent inbetalt till den allmänna pensionen.

Exempel: En person som har en heltidslön på 26 000 kronor per månad jobbar 75 procent och får istället en månadslön på 19 500 kronor. Löneinsparningen är 6 500 kronor per månad. Det innebär att den deltidstidsarbetande parten gått miste om inbetalning till allmän pension

på 18,5 procent av 6 500 kronor, vilket i detta fall är 1 203 kronor per månad.

Den som har premiebestämd tjänstepension kan fråga sin arbetsgivare eller sin valcentral hur stor inbetalning som görs till tjänstepensionen. Man kan också be arbetsgivaren/valcentralen att berätta hur mycket som skulle betalas in vid heltidstjänstgöring. Med ovanstående exempel på 26 000 kronor vid heltid och 19 500 kronor vid 75 procents tjänstgöringsgrad förloras en inbetalning på 293 kronor per månad till de flesta premiebestämda tjänstepensioner. Detta belopp adderas med den minskade inbetalningen till allmän pension. I detta fall innebär deltidstjänstgöringen en minskad sammanlagd inbetalning till pensionen på 1 496 kronor per månad.

Men så mycket behöver inte betalas in för att kompensera för minskad inbetalning i den allmänna pensionen. Pension ska inkomstbeskattas. I ett alternativt sparande däremot inkomstbeskattas inte utfallande belopp eftersom sparandet betalas med redan beskattade pengar. Men en deltidstidsarbetande gör förmodligen också en pensionsförlust eftersom vederbörande inte har samma löneutveckling som en heltidstidsarbetande. Detta tar ovanstående modell inte hänsyn till. Å andra sidan skulle förmodligen inte de 16 procent som skulle ha avsatts till inkomstpensionen i den allmänna pensionen ha gett samma avkastning som ett fonderat sparande. Det finns alltså många överväganden att göra. Ett råd är att inte fastna i för många jämförelser utan göra slag i saken och komma överens om en rimlig nivå på sparandet. Ungefär 1 500 kronor kan vara en rimlig utgångspunkt för personen i exemplet.

Slutsatser och analys

LÅNGVARIGT DELTIDSARBETE tär på den kommande pensionens storlek.

Extra negativ inverkan på pensionen får deltidarbete som äger rum tidigt i yrkeslivet. Det beror på att pensionspengar som betalas in tidigt i ett premiebestämt pensionssystem hinner växa mer än pengar som betalas in senare. Om deltidarbete dessutom gör att löneutvecklingen blir sämre tillkommer ytterligare negativa effekter.

Syftet med de exempel som redovisas i rapporten är att peka på hur deltidarbete påverkar pensionen för anställda som omfattas av olika tjänstepensionssystem.

Tidigt deltidarbete kostar mer

Yamina och Anders är båda privatanställda med vanliga inkomster och premiebestämd tjänstepension. De börjar bägge att arbeta som 25-åringar med samma ingångslön. Det som skiljer dem åt är att Yamina är föräldraledig med hel föräldrapenning i ett år och därefter arbetar deltid i sex år innan hon återgår till heltid. Anders däremot jobbar heltid fram till 59 år då hans föräldrar blir allvarligt sjuka. Han går då ner på deltid fram till dess att han går i pension vid 65 år.

Trots att Yamina efter det att hon blivit förälder, har fördelen att hennes allmänna pension under fyra år tillförs inbetalningar som om hon arbetat heltid, blir hennes månadspension 1 400 kronor lägre än Anders pension.

Yaminas pension blir 89 procent av den pension hon skulle ha fått om hon jobbat heltid hela livet. Anders däremot får en pension som är 95 procent av vad han skulle ha fått om han jobbat heltid ända fram till 65 år.

Detta exempel visar tydligt att med premiebestämda pensioner slår deltidarbete tidigt i yrkeslivet hårdare mot pensionens storlek än deltid senare i yrkeslivet.

Även Carolina och Erika är privatanställda med vanliga inkomster. I deras fall blir det ingen stor skillnad mellan deras pensioner, trots att Carolina vid 48 år börjar jobba heltid igen medan Erika fortsätter att jobba 75 procent. Man kan tycka att Carolina får en dålig pensionsmässig utdelning av att hon går upp till heltid när det är 17 år kvar till pensioneringen. Skillnaden i månadspension mellan Carolina och Erika är endast 1 110 kronor. Carolina får en pension som är 71 procent av den pension hon skulle ha fått om hon jobbat heltid hela yrkeslivet. Erikas pension blir 66 procent av vad hon skulle fått i pension om hon istället jobbat heltid hela yrkeslivet.

Högavlönade kan förlora mest

Högavlönade privattjänstemän med premiebestämda pensioner som går ner till deltid förlorar mest i tjänstepension. Men om de vid deltidstjänstgöring har en inkomst som ligger under intjänandetaket i den allmänna pensionen (motsvarar en månadsinkomst på 39 072 kronor 2015) förlorar de förstås även inbetalningar till den allmänna pensionen.

Exempelpersonerna Ingrid och Victoria har samma förutsättningar fram till dess att Victoria som 37-åring får barn och efter sin föräldraledighet börjar jobba 75 procent av full tid under tio års tid. När Victoria går i pension är det framförallt hennes tjänstepension som påverkats negativt av hennes deltid-jobbade. Vid 65 år är hennes tjänstepension 8 770 kronor, vilket kan jämföras med att

Ingrid får 15 400 kronor per månad från sin tjänstepension. Anledningen till att tjänstepensionen minskar så mycket för Victoria är att under de tio år som hon arbetar deltid går hon nästan helt miste om de 30 procent som betalas på lönedelar över 36 313 kronor per månad (2015).

Garantipension för många undersköterskor

När det gäller undersköterskorna i våra exempel är det endast Osvaldo som inte får någon garantipension. Han jobbar heltid i yrket hela livet från 21 år och går i pension vid 65 år. Han jobbar alltså heltid i 44 år. Detta är något som torde vara väldigt ovanligt i den här yrkesgruppen.

I genomsnitt arbetar nyanställda undersköterskor knappt 60 procent av heltid och har en genomsnittlig ingångslön på 13 800 kronor per månad inklusive ob-tillägg. För samtliga i yrkesgruppen undersköterskor är den genomsnittliga arbetstiden 80 procent av heltid. Det finns flera förklaringar till den stora andelen deltidsarbetande i den här

yrkesgruppen. En förklaring är att det inte alltid går att få en heltidstjänst, men många gör också ett aktivt val att arbeta deltid – i synnerhet om de har små barn. En del är också trötta de sista åren innan de går i pension och vill därför inte jobba heltid. Yrket är krävande såväl fysiskt som psykiskt.

I SCB:s arbetskraftsundersökning 2012 uppgav tre av fyra deltidsanställda i kommuner att de inte kan eller vill arbeta mer. Här skulle det behövas ytterligare kunskap om vad som är anledningen till att man vare sig kan eller vill arbeta i högre utsträckning.

Sen invandring sänker pensionen

Noterbart är att det bland exempelpersonerna är Fatema som får den allra lägsta pensionen. Hon börjar arbeta som undersköterska sent eftersom hon invandrat till Sverige som 30-åring och börjat jobba här först som 35-åring. Fatema får inte heller heltidsjobb eftersom det är ovanligt att få det som nyanställd undersköterska. Många i den här yrkesgruppen måste under lång tid nöja sig med att jobba som timanställda. Hennes pension skulle förstås ha varit ännu lägre om hon varit ännu äldre när hon började jobba i Sverige. Livsinkomstprincipen slår hårt mot dem som invandrat efter att de passerat ungdomstiden.

För förmånsbestämda pensioner gäller andra villkor

Många av de personer som ska gå i pension under de närmaste åren har i huvudsak förmånsbestämda tjänstepensioner. För dessa gäller en annan logik än för premiebestämda tjänstepensioner. Deltid tidigt i livet påverkar

Slutsatser och analys

inte tjänstepensionen alls – bortsett från en förmodad sämre löneutveckling under deltidsåren. Deltidstjänstgöring sent i livet kan däremot få negativa konsekvenser för pensionens storlek. Det betyder att den som har en förmånsbestämd tjänstepension inte bör minska sin arbetstid i slutet av arbetslivet utan att först ta reda på hur tjänstepensionens storlek påverkas.

Läs mer på minpension.se

Den som vill veta hur den egna pensionen påverkas av ändring av tjänstgöringsgraden kan få en god bild av detta genom att gå in på minpension.se och laborera med just detta. Från och med sommaren 2015 kommer Min Pension att berätta mer om den här möjligheten. Den intresserade kommer att kunna se hur såväl kortvarigt som långvarigt deltidarbete påverkar den kommande pensionens storlek. Den information ges på minpension.se kan sedan kompletteras genom kontakt med det egna tjänstepensionsbolaget.

En ojämsställd arbetsmarknad

Betydligt fler kvinnor än män arbetar deltid – särskilt när det finns småbarn och/eller barn i skollåldern. Idag finns kommunal barnomsorg tillgänglig för alla, vilket gör det lättare för båda föräldrarna att jobba i samma utsträckning. Ur jämställdhetssynvinkel är det bra att fördela eventuell deltid lika mellan föräldrarna.

Inom vissa kvinnodominerade yrken kan det vara svårt att få heltidsjobb. En ursäkt som ofta hörs är att arbetsgivaren säger sig ha svårt att klara schemalaggningen. Detta kan tyckas märkligt, då motsvarande problem med schemalaggnning inte verkar finnas för yrken som läkare och piloter.

Det omfattande deltidsarbetandet inom vissa kvinnodominerade yrken får negativa konsekvenser för pensionerna – men det är svårt att hävda att detta är ett problem som bör hanteras inom ramen för våra pensionssystem.

Inom välfärdssektorn där många kvinnor är verksamma, finns under de närmaste åtta åren ett rekryteringsbehov på runt 500 000 medarbetare. Frågan är hur arbetsgivarna inom denna sektor ska lyckas med att vara en attraktiv arbetsgivare för unga medarbetare när många inte kan erbjuda heltidstjänster? För medarbetarna i många av de yrken som finns i välfärdssektorn är det svårt att klara sig på en deltidslön – och ännu svårare blir det förstås att klara sig när man senare i livet ska leva på pension.

En del som arbetar inom vård och omsorg säger att deras arbetssituation gör att de inte maktar med att arbeta heltid. Frågan är om något kan göras för att förbättra arbetsmiljön så att fler kan tjäna en full lön och därmed i framtiden få en pension som de kan klara sig på?

Ordlista

AKAP-KL Helt premiebestämd tjänstepension för anställda i kommun och landsting som huvudsakligen gäller för arbetstagare födda 1986 eller senare.

AVTALSPENSION SAF-LO

Helt premiebestämd kollektivavtalad tjänstepension (avtalspension) som gäller för arbetare som jobbar i privat sektor

FÖRMÅNSBESTÄMD PENSION

Pensionens storlek är bestämd i förväg ofta till en viss procent av slutlönen eller till en viss procent av genomsnittslönen under ett visst antal år. Vad pensionen kommer att kosta är dock på förhand okänt.

GARANTIPENSION

Garantipension är en skattefinansierad del av den allmänna pensionen som garanterar en miniminivå för den som inte jobbat alls eller haft en låg arbetsinkomst. Full garantipension är 7 899 kronor per månad före skatt för en ogift person och 7 046 kronor per månad för en gift dito. Garantipensionen minskas med annan allmän pension och garantipensionen försvinner helt om dessa andra allmänna pensioner är högre än 11 394 kronor per månad. För en ogift person går motsvarande gräns vid 10 099 kronor per månad. Beloppen avser 2015.

GIFTORÄTT Respektive makes rätt till hälften av den andre makens giftoförstågods vid en framtida bodelning.

INKOMSTBASBELOPP Inkomstbasbeloppet används för att beräkna den övre gränsen för hur hög den pensionsgrundande inkomsten får vara inom den allmänna pensionen. Inkomstbasbeloppet används också ibland för att bestämma storleken på en tjänstepension. Varje år fastställer regeringen ett inkomstbasbelopp som bygger på utvecklingen av inkomstindex.

INKOMSTPENSION Inkomstpensionen är den största delen av den allmänna pensionen. 16 procent av pensionsunderlaget går till inkomstpensionen.

ITP 1 Helt premiebestämd kollektivavtalad tjänstepension för tjänstemän i privat sektor. Gäller huvudsakligen personer födda 1979 eller senare men även vissa personer födda tidigare kan omfattas av ITP 1.

ITP 2 Huvudsakligen förmånsbestämd kollektivavtalad tjänstepension för tjänstemän i privat sektor. Gäller aldrig för personer som är född 1979 eller senare.

ITPK Premiebestämd del av ITP 2.

KAP-KL Såväl premiebestämt som förmånsbestämd tjänstepension för anställda i kommun och landsting. Gäller huvudsakligen arbetstagare som är födda 1985 eller tidigare.

PA-03 Såväl premiebestämd som förmånsbestämd tjänstepension för anställda i statlig sektor. De förmånsbestämda delarna är under omförhandling.

PREMIEBESTÄMD PENSION

Pension som huvudsakligen bestäms av hur mycket pengar (premier) som betalas in under yrkeslivet och avkastningen på dessa pengar efter det att pensionsbolagen tagit betalt för sin förvaltning och administration.

PREMIEPENSION Premiepension är den del av den allmänna pensionen man själv kan påverka genom att bestämma i vilka fonder premiepensionspengarna ska placeras. Till premiepensionen går 2,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten.

ÄKTENSKAPSFÖRORD

Äktenskapsförord är ett avtal om vad som ska vara enskild egendom i ett äktenskap. Det kan skrivas när som helst under ett äktenskap eller inför det. Det som utmärker enskild egendom är att den inte ingår i en eventuell framtida bodelning, vid en skilsmässa. Det som inte är enskild egendom kallas giftoförstågods.

Källförteckning

- *Föräldraledighet och den framtida pensionen – en vägledning genom lag och avtal.* Utgiven av SACO och skriven av Ossian Wennström 2014.
- *Heltid – en del av helheten.* Utgiven av Sveriges Kommuner och Landsting, Pacta och Kommunal.
- *Samtal med Peter Unander,* utredare på Kommunal.
- *Pensionen – en kvinnofälla – en rapport om kommunalares pensioner.* Utgiven i samarbete mellan Kommunal och Svenska Kommunalpensionärernas förbund (SKPF) och skriven av Annakarin Wall.
- *Pensionsmyndigheten.se*
- *På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet 2014.* Utgiven av Statistiska centralbyrån.
- *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2013?* Utgiven av Medlingsinstitutet.

alecta
Tjänstepension sedan 1917

Har du frågor är du välkommen att kontakta oss

Alecta pensionsförsäkring, ömsesidigt
103 73 Stockholm | telefon 020-78 22 80 | alecta.se